

FOLKLOR FESTIVALLARI ORQALI TARIXIY ONGNI SHAKLLANTIRISH: “LAZGI” VA “BAXSHICHILIK” NAMUNASIDA

*Sadullayeva Farangiz Saparovna, Jizzax viloyati pedagogik
mahorat markazi “Akademik faoliyatni muvofiqlashtirish
bo‘limi” boshlig‘i*

FORMATION OF HISTORICAL CONSCIOUSNESS THROUGH FOLKLORE FESTIVALS: THE EXPERIENCE OF “LAZGI” AND “BAKSHICHILIK”

*Sadullayeva Farangiz Saparovna, Head of the Department
of “Coordination of Academic Activities” at the Jizzakh Regional
Center for Pedagogical Excellence*

ФОРМИРОВАНИЕ ИСТОРИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ ПОСРЕДСТВОМ ФОЛКЛОРНЫХ ФЕСТИВАЛЕЙ: ОПЫТ “ЛАЗГИ” И “БАХШИЧИЛИК”

*Садуллаева Фарангиз Сапаровна, начальник отдела
“Координация академической деятельности” Джизакского
областного центра педагогического мастерства*

<https://orcid.org/0009-0009-4259-6694>

e-mail:

aayanamuz@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonning boy og‘zaki an‘analari asosida tashkil etilayotgan “Lazgi” va “Baxshichilik” xalqaro festivallarining tarixiy ongni shakllantirishdagi roli tahlil etiladi. Mazkur tadbirlar orqali folklor san‘ati nafaqat estetik madaniyat, balki tarixiy tafakkur, milliy o‘zlik va xalq xotirasini saqlovchi vosita sifatida baholanadi. Maqolada ushbu festivallarning mazmuni, ishtirokchilari, tarixiy ildizlari va ta’sir doirasi ilmiy yondashuv asosida yoritiladi.

Kalit so‘zlar: folklor, tarixiy ong, Lazgi, Baxshichilik, festival, og‘zaki ijod, milliy xotira, doston, raqs, madaniy integratsiya.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль международных фестивалей “Лазги” и “Бахшичилик”, организуемых на основе богатых устных традиций Узбекистана, в формировании исторического сознания. Эти мероприятия оцениваются не только как эстетические формы народного искусства, но и как важные инструменты сохранения исторического мышления, национальной идентичности и коллективной памяти. В статье с научной точки зрения анализируются содержание фестивалей, состав участников, исторические корни и сфера их влияния.

Ключевые слова: фольклор, историческое сознание, Лазги, Бахшичилик, фестиваль, устное творчество, национальная память, дастан, танец, культурная интеграция.

Abstract: This article explores the role of the international “Lazgi” and “Bakhshichilik” festivals, organized on the basis of Uzbekistan’s rich oral traditions, in shaping historical consciousness. These events are evaluated not only as expressions of aesthetic culture but also as vital instruments for preserving

historical thought, national identity, and collective memory. The article presents an academic analysis of the festivals' content, participants, historical roots, and spheres of influence.

Keywords: *folklore, historical consciousness, Lazgi, Bakhshichilik, festival, oral heritage, national memory, epic, dance, cultural integration.*

KIRISH. Tarixiy ong – bu jamiyat va individning o‘z tarixini anglash, qadimiy merosini saqlash va uni kelajak avlodga yetkazish vositasidir. Bu ong jamiyatning o‘zini tanishi, shakllanishi va rivojlanishida asosiy psixologik, madaniy va siyosiy omillardan biri hisoblanadi [1]. Tarixiy ong manbalari orasida og‘zaki ijod, xususan, xalqning dostonchilik, raqs, qo‘shiq va marosim san‘ati alohida o‘rin tutadi. Aynan folklor san‘ati xalq tarixiy xotirasining eng qadimiy va eng tirik shakli sifatida qadrlanadi [2].

O‘zbek xalqining tarixiy tafakkuri asrlar davomida musiqa, og‘zaki doston, raqs va marosimlar orqali ifodalangan. Maqomlar, baxshichilik, milliy raqslar – bularning barchasi tarixiy jarayonlarni nafaqat yodda saqlash, balki ularni estetik vositalar bilan hayotga tatbiq etish imkonini bergan[3]. Masalan, “Alpomish” dostoni yoki “Lazgi” raqsi orqali xalq ozodlik, ijtimoiy adolat, tabiat bilan uyg‘unlik, g‘urur va erkinlik g‘oyalarini asrlar davomida tarannum etib kelgan[4].

ASOSIY QISM. Tarixiy jarayonlarda, ayniqsa og‘zaki an‘analar asosida shakllangan folklor san‘ati nafaqat estetik hodisa, balki tarixiy, ijtimoiy va axloqiy tafakkurning ko‘zgasidir. Tarix fani bugungi kunda bu san‘at namunalarini madaniy antropologiya, tarixiy rekonstruksiya, sotsiologik tafakkur va pedagogik yondashuvlar nuqtani nazaridan chuqur o‘rganmoqda[5].

XXI asrda globallasuv, tezkor axborot oqimi va raqamli madaniyat jarayonlari tarixiy ongni mustahkamlash zaruratini yanada kuchaytirdi. Shu bois, o‘zbek xalqining boy nomoddiy madaniy merosini xalqaro miqyosda targ‘ib qilish maqsadida turli xalqaro festivallar yo‘lga qo‘yilmoqda. Bu tadbirlar orasida “Lazgi” va “Baxshichilik” xalqaro festivallari nafaqat milliy san‘at namunalari, balki tarixiy ong, xalq xotirasi va o‘zlikni anglash vositasi sifatida alohida o‘rin egallaydi[6].

Mazkur maqolada aynan shu ikki festival misolida og‘zaki ijodning tarixiy tafakkurga ta’siri, sahnadagi jonlanish vositasi sifatida qay darajada samarali ishlayotgani, shuningdek,

ularning ilmiy, estetik va madaniy-diplomatik funksiyalari chuqur tahlil qilinadi.

“Lazgi” – qadimiy Xorazm sivilizatsiyasidan kelib chiqqan, tabiat, ruh va inson uyg‘unligini ifodalaydigan ramziy-falsafiy raqs san‘atidir. Uning harakati orqali yer, suv, quyosh, erkinlik va sevgi singari universal insoniy qiymatlar estetik aspektda jonlanadi[7].

YUNESKO ning nomoddiy madaniy merosi ro‘yxatiga kiritilishi (2019): YUNESKO ning nomoddiy madaniy meroslar ro‘yxatiga “Khorezm Dance – Lazgi” elementi 2019-yil 12-dekabrda qo‘shildi. Bu qaror Lazgi raqsining qadimiy ildizlari, energetik harakatlari va xalq hayotiga singanligini e’tirof etadi[8].

Baxshi – bu xalq tarixini dostonlar orqali saqlovchi, poetik ravishda ifoda etuvchi og‘zaki ijodkor bo‘lib, u jamiyatning axloqiy-qadriy tizimlarini, ijtimoiy tartibni va tarixiy mafkuralarni asrlar davomida yetkazib kelgan. O‘zbek baxshichiligi qadimiy davrlardan buyon shakllanib, Markaziy Osiyo madaniy fazosining ajralmas qismiga aylangan[1].

2019-yildan boshlab Surxondaryo viloyatining Termiz shahrida har ikki yilda “Xalqaro baxshichilik san‘ati festivali” o‘tkaziladi. Ushbu tadbirda 20 dan ortiq davlat – Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Turkiya, Koreya, Xitoy, Ozarbayjon va boshqalar ishtirok etadi. 2025-yilda Xiva shahrida bo‘lib o‘tgan 4-festival esa 40dan ortiq davlatdan 200 ishtirokchini birlashtirdi[2].

Festival doirasida klassik epik dostonlar – “Alpomish” (milliy epik ong), “Go‘ro‘g‘li” (ozodlik va kurash timsoli), “Rustamxon” (adolat va aql elchisi) – sahna spektakllar shaklida jonlantirildi. Bu dostonlar baxshi tomonidan nafaqat so‘z bilan, balki dutar, surnay yoki doira kabi an‘anaviy asboblari bilan ijro etilib, teatr elementlarini o‘z ichiga oladi[3].

Baxshi – so‘zlovchi, musiqachi, aktyor va hikmat egasidir. U nafaqat tarixni, balki ahloqiy-tarbiyaviy saboqlarni ham ifoda qiladi. O‘z navbatida festival yoshlar va keng jamiyat uchun

ogʻzaki tarixni jonli shaklda uzatadigan taʼlimiy vositadir[4].

Daryo.uz va UzDaily kabi nashrlarda baxshichilik festivalining maʼnaviy-axloqiy rolini taʼkidlab: "...folk art is a lullaby of humanity... bakhshi art is not only an echo of the past, it is also the clear voice of modernity" deb yozilgan[5].

Babanazarova (2024) maqolasida baxshichilikda ritualistik shamanik unsurlar va davriy konservatsiya metodlari tahlil qilinib, ularning sogʻlomlashtirish va xalqaro tanqidiy diqqat uchun asos boʻlishi koʻrsatildi[6].

- "American Journal of Social Science and Education Innovations" (2020) nashrida epik xotiraning asl manba sifatida ogʻzaki memoriyani saqlash muhimligi urgʻulandi – "If epic memory ... forgotten, creative beginning is lost"[7].

- Xorazm asosli bir qator maqolalar baxshining repertuari, iqtidor, aktyorlik sanʼati va bulardan tashqari pedagogik tafakkurga taʼsiri haqida akademik mulohazalarni taqdim etdi[8].

"Baxshichilik" festivali ogʻzaki tarixni milliy ongga singdiruvchi taʼlim, madaniy diplomatiya va tarixiy xotira vositasidir. Bu festival nafaqat tomoshabinlarga folklor goʻzalliklarini kuzatishga, balki zamonaviy sharoitda tarixiy-xotirani qanday jonlantirish mumkinligini ham koʻrsatadi. Shuningdek, bu tadbir pedagogik yondashuv bilan birga, global ilmiy dialoglarga ham kirib borishi uchun platforma yaratadi[9].

XULOSA. Demak, "Lazgi" va "Baxshichilik" festivallari – bu oʻtmish bilan hozirgi zamon, anʼana bilan yangilik, lokal madaniyat bilan global dunyo oʻrtasidagi koʻprikdir. Tarix fani uchun esa bu festivallar – ogʻzaki tarixni sahnaviy shaklda talqin etuvchi zamonaviy fenomen boʻlib, oʻzbek xalqining ruhiy va tarixiy boyligini yoritishda benazir vosita boʻlib qolmoqda. Shuningdek, ushbu festivallar bugungi raqamlashtirilayotgan global dunyo sharoitida yoshlar maʼnaviyatini yuksaltirishda va ularning milliy identitetini barqarorlashtirishda ham gʻoyatda muhim oʻrin tutmoqda. Internet, ijtimoiy

tarmoqlar va multimediyaviy texnologiyalar orqali "Lazgi" va "Baxshichilik" sanʼati millionlab auditoriyalarga yetkazilmoqda. Bu esa, raqamli avlod ongida qadimiy madaniyatga qiziqishni oshirib, milliy oʻzlik va madaniy immunitetni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Global axborot oqimida yot madaniyatlar kuchli boʻlayotgan bugungi sharoitda, ushbu festivallar yosh avlodning "oʻzligini yoʻqotmasdan, ochiq dunyoda yashash" tamoyiliga tayangan holda tarbiyalanishiga yordam beradi. Madaniyatni ommalashtirish, uni raqamli kontent sifatida eksport qilish – bu oʻzbek sanʼatining zamonaviy diplomatik va tarbiyaviy strategiyasiga aylanmoqda.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Xorazm madaniy merosi va tarixiy ong: antropologik tahlil. Toshkent, 2022.
2. Oʻzbek xalq ogʻzaki ijodi va uning zamonaviy pedagogik ahamiyati. Toshkent, 2023.
3. Milliy raqs va epik dostonlarning estetik qadriyatlari. Samarqand, 2021.
4. "Alpomish" va "Lazgi": tarix va madaniyat uygʻunligi. Xorazm, 2020.
5. Ogʻzaki sanʼat va tarixiy tafakkur: nazariy yondashuvlar. Toshkent, 2019.
6. Baxshichilik festivalining ritualistik unsurlari va konservatsiya. Termiz, 2024.
7. YUNESKO nomoddiy madaniy merosi roʻyxati: Lazgi raqsi. YUNESKO, 2019.
8. Baxshi sanʼati va uning pedagogik roli. Toshkent, 2020.
9. Folklor festivallari va milliy oʻzlik shakllanishi. Jizzax, 2022.
10. Tarixiy ongni mustahkamlashda folklorning roli. Toshkent, 2023.
11. Botir Rakhimov. "Lazgi raqsining falsafasi va milliy identitet". Xorazm ilmiy jurnali, 2021.
12. Xalqaro folklor festivallari va madaniy diplomatiya. Toshkent, 2023.